HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו אף אני מקום הניחו לי אבותי להתגדר בו מכאן לתלמיד חכם שאמר דבר הלכה שאין מזיחין אותו ואמרי לה אין מזניחין אותו ואמרי לה אין מזחיחין אותו מאן דאמר מזיחין כדכתיב [1]ולא יזח החשן ומאן דאמר אין מזניחין דכתיב [2]כי לא יזנח לעולם ה' ומאן דאמר מזחיחין [א]דתנן משרבו זחוחי הלב רבו מחלוקות בישראל מתקיף לה [ג]יהודה בריה דר' שמעון בן פזי ומי איכא למאן דאמר דבית שאן לאו מארץ ישראל היא והכתיב [3]ולא הוריש מנשה את בית שאן ואת בנותיה ואת תענך ואת בנותיה אישתמיטתיה הא דאמר ר' שמעון בן אליקים משום ר' אלעזר בן פדת שאמר משום ר' אלעזר בן שמוע [ג][א]הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל [ד]וקסבר [ב]קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא [ג]והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית אמר ליה ר' ירמיה לרבי זירא והא ר' מאיר עלה בעלמא הוא דאכיל אמר ליה מאגודה אכליה [ה]ותנן [ד]ירק הנאגד משיאגד ודלמא לאו אדעתיה [ו]השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן צדיקים עצמן לא כל שכן ודלמא עישר עליהם ממקום אחר [ז]לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ודלמא נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר אמר ליה [ח]חזי מאן גברא רבה קמסהיד עליה מאי בהמתן של צדיקים דרבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין פגע ביה בגינאי נהרא אמר ליה גינאי חלוק לי מימך ואעבור בך אמר ליה אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה אני ודאי עושה אמר ליה אם אי אתה חולק גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם חלק ליה הוה ההוא גברא דהוה דארי חיטי לפיסחא אמר ליה חלוק ליה נמי להאי דבמצוה עסיק חלק ליה הוה ההוא טייעא דלווה בהדייהו אמר ליה חלוק ליה נמי להאי דלא לימא כך עושים לבני לויה חלק ליה אמר רב יוסף כמה נפיש גברא ממשה ושתין רבוון דאילו התם חד זימנא והכא תלתא זימנין ודלמא הכא נמי חדא זימנא אלא כמשה ושתין רבוון אקלע להההוא אושפיזא רמו ליה שערי לחמריה לא אכל חבטינהו

מקום הניחו. כשיבאו בנינו אחרינו אם לא ימצאו מה לתקן במה יגדל שמם: **להתגדר.** להתגדל: **מכאן.** שראינו שקבל רבי עדות זו ולמד הימנה אע"פ שדבר תימה הוא שהרי מעולם היו נוהגין בו איסור למדנו שאין מזיחין תלמיד חכם האומר דבר הלכה [א]חידוש לאמר לא שמעת. אין מזיחין אין מבדילין אותו משמועתו לאמר חזור בך: **מוניחין.** [ב]משקצים את דבריו: **מזחיחין.** לומר גאותך גרמה לך שלא הטית אוזן לשמוע דבר כהלכתו מפני רבך. לישנא אחרינא מגביהין ומסלקין אותו מדבריו: **זחוחי.** לשון גבוהי הלב שלא דקדק מפני רבו כל צרכו וסמכו על לבם: (א) [ג]**הוריש וגו'.** אלא הניחום למס עובד ויושבים ביניהם: **אשתמיטתיה.** ליהודה בריה דר"ש בן פזי: **הרבה כרכים כבשו עולי מצרים.** וקדשום בקדושת הארץ ולא כבשום עולי בבל לקדשם בשניה ולכך לא כבשום דקסברי הואיל והותרו הותרו דקדושה ראשונה בטלה דכי קדשה יהושע לשעתה קדשה ולא לעתיד לבא [ד]כשגלו בימי נבוכדנצר ולא רצו להחזיר קדושתה כדי שיהא מותר לחרוש ולזרוע שם בשביעית שאין נוהגת בחוצה לארץ ויסמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני ובית שאן מהן היתה ואותן שקדשו הן לא בטלו בחורבן שני כדאמרינן ביבמות בהערל (דף פב:) והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה[ט] ירושה ראשונה ושניה יש להם שבטלה ירושה ראשונה ונקראת שניה ירושה אבל ירושה שלישית אין להם שהשניה לא פסקה הלכך בימי רבי נהגו איסור בארץ: **עלה בעלמא.** דאכילת עראי היא ושריא בארץ: **מאגודה** [ה]**אכליה.** דמשנאגד אסור לאכול עראי: **הנאגד.** שדרכו לאוגדו: **משיאגד.** הוקבע למעשר ונאסר באכילת עראי: **לאו אדעתיה.** שכח ר' מאיר ולא עשרו ולעולם סבירא ליה דבעי עשורי: **ממקום אחר.** שמא הוי ליה ירק תלוש בביתו ואמר הרי הוא מעשר על אגודה זו: **לתרום שלא מן המוקף.** מן [ו]המחובר וסמוך לו כגון אין מקיפין שתי חביות (ביצה דף לג:) וכמו מקפת וקורא לה שם (נדה דף עא:) לשון מקריב ומגיען זה לזה. ואסור לחבר להפריש ממה שאין לפניו על מה שלפניו דשמא אותו שהוא סומך עליו אינו בעין שנאבד או נרקב ונמצא שאין אומר כלום ואוכל טבלים: **נתן עיניו בצד זה.** לקרוא לו שם מעשר על צד שני ואכל מצד שני: **חזי מאן גברא רבה אסהיד עליה.** ראה כמה אדם גדול העיד עליו דהיינו רבי יהושע הואיל ובא להעיד על זאת יפה כוון ודקדק בדבר אל נכון: **גינאי.** שם הנהר: **רצון קוני.** כל הנחלים הולכים אל הים בגזירת המלך: **ספק עושה.** שמא לא יתנו לך בפדיון: **דבמצוה עסיק.** דכתיב (שמות יב) ושמרתם את המצות דמתחלת טחינה והרקדה בעיא שימור לשם מצה: **דלווה בהדייהו.** נתחבר עמהם בדרך: **טייעא.** סוחר ערבי: **כך עושין.** בתמיה: **לבני לויה.** לבני חבורה שמניחן והולך: **דלמא ה"נ חדא זימנא.** אלא מתיירא היה שלא יחזרו המים וישטפו השנים והיה מדבר עליהם שימתין להם הנהר: **כמשה ושתין רבוון.** שנחלק להן ים סוף:

נשים דירק בחוצה לארץ אינו נוהג בו לא מעשר ולא תרומה ובשאר פירות נוהגת תרומה גדולה אבל לא מעשר אבל דגן תירוש ויצהר חייבין לגמרי בין בתרומה בין במעשר והכי איתא התם אמר ר' יוחנן רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות עד שבאו הרודים ובטלוס מאן נינהו הרודים תרגמוניא א"ר זעירא רב יהודה בשם שמואל אומר חלת חוצה לארץ ותרומת חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפריש ר' אבא בשם רבי שמואל אמר לא חשו אלא לתרומת דגן תירוש ויצהר ומשמע דקאי אר' יוחנן דאמר דבגולה היו מפרישין תרומות (ב) [ז]ואתא רבי אבא לאשמועינן דדוקא בדגן תירוש ויצהר היו מפרישין תרומות ומעשרות ולאו דוקא נקט תרומה דהוא הדין מעשר אבל שאר פירות לא חשו לענין מעשר אלא לתרומה גדולה כמו שמפרש רבי שילא בשם ר"ש א"כ ר' שילא בשם ר"ש אמר לא חשו אלא לתרומה גדולה אבל לירקות אפילו לתרומה גדולה לא חשו דתני איסי בשם רבי עקיבא מעשרות לירק מדבריהם פירוש שאין להם אסמכתא מן הפסוק כמו שיש לשאר פירות דאסמכו רבנן אקרא ולפי זה לא קשיא מידי מהך דשמעתין דרבי מאיר אכל עלה של ירק וההוא דמסכת ע"ז דאכל פירי דלא מעשרן בשאר פירות קאמר שהורמה מהן תרומה גדולה אבל לא מעשר ובברכות (דף לו.) לא גרסינן ירק דצלף איירי ולאו ירק הוא ול"ג נמי מעשר אלא הני מילי גבי צלף דכל שאר פירות אינו נוהג מעשר אלא תרומה וכן הוא בספרים מדויקים וההיא דירושלמי דקאמר שבאו הרודין ובטלוס סמכינן עכשיו שאין אנו מפרישין תרומות ומעשרות ור"ת מפרש דאין השדות חשובות כמו שלנו לפי שנותנין מהן מס ולפי זה בימיהם לא היו מפרישין אלא מהנהו דלא יהבי טסקא דאיכא דלא יהבי כדאמר בהמקבל (ב"מ קי.) ארעא דלית לה כרגא וטסקא מאי ועוד יש לפרש שמא הרחוקים מארץ ישראל כמונו לא תקנו חכמים ועוד יש מפרשים שנמצא בירושלמי דהא דקאמר דמכזיב ולהלן פטור מן הדמאי לאו דוקא דמאי אלא אף מן הודאי והאי סמכינן: **אלא** מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו. תימה דלא משני הכי בפרק במה בהמה (שבת דף נו:) דדרשינן ואת הבמות אשר על פני ירושלים אשר בנה שלמה (אותם בער יאשיהו) כו' אפשר בא אסא כו' אלא מקיש ראשונים לאחרונים מה אחרונים לא עשו ותלה בהן אף כו' ואמאי לא משני דמקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו כדמשני הכא ויש לומר דבשלמא הכא גבי נחש הנחושת לפי שנעשה על פי הדבור טעו בו הראשונים והיו סבורים שהיה אסור לבערו אלא התם במה היו טוענין שלא לבער אותן הבמות: **ודילמא** נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר. [ח]וא"ת דתנן בפרק במה מדליקין (שבת דף לד.) ספק חשכה מעשרין את הדמאי הא ודאי חשכה לא אמאי כיון דאפשר ע"י נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר אם כן יהא מותר להפריש בשבת כדמוכח בפרק נוטל (שם דף קמא:) דתנן רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה ופריך בגמרא (שם דף קמב.) והא מתקן הוא ומשני הא מני רבי שמעון בן אלעזר היא דאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ולהכי לא חשיב תקון בשבת כשמעלה ויש לומר דשאני מדומע שכבר היה נתקן אבל תחלתו של טבל לא שרי על ידי דאפשר ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר. [וע"ע תוספות גיטין לא. ובמנחות נה. ובבכורות נט. ד"ה במחשבה]: **אמר** ליה אתה הולך לעשות רצון קונך כו'. שמא שר של ים השיב לו כך אי נמי רבי פנחס היה מחשב בלבו שלכך היה מניח מלחלוק לו וכענין זה צריך לפרש בפרק קמא דמסכת ע"ז (דף יז.) גבי רבי אליעזר בן דורדייא דאמר שמים בקשו עלי רחמים:

הא

מסורת הש"ס

א) סוטה מז: [ושם איתא דתניא], ב) [בברכות ט: נזכר רבי יהודה בריה דר"ש בן פזי], ג) חגיגה ג:, ד) שם: מגילה י: ערכין לב: תמורה כא. זבחים ס: קז: מכות יט. שבועות טז., ה) מעשרות פ"א מ"ה ר"ה יב., ו) [יבמות לט: כתובות כח: גיטין ז. לעיל ה: ו.], ז) [עירובין ל: וש"נ], ח) [ברכות לג:], ט) [דברים ל],

תורה אור השלם

1. וַיִּרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעֹתָיו אֶל טַבְּעֹת הָאֵפֹד בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיוֹת עַל חֵשֶׁב הָאֵפוֹד וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד: שמות כח כח
וַיִּרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעֹתָיו אֶל טַבְּעֹת הָאֵפֹד בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיֹת עַל חֵשֶׁב הָאֵפֹד וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: שמות לט כא
2. כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם אֲדֹנָי: איכה ג לא
3. וְלֹא הוֹרִישׁ מְנַשֶּׁה אֶת בֵּית שְׁאָן וְאֶת בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת תַּעְנַךְ וְאֶת בְּנֹתֶיהָ וְאֶת יוֹשְׁבֵי דוֹר וְאֶת בְּנוֹתֶיהָ וְאֶת יוֹשְׁבֵי יִבְלְעָם וְאֶת בְּנֹתֶיהָ וְאֶת יוֹשְׁבֵי מְגִדּוֹ וְאֶת בְּנוֹתֶיהָ וַיּוֹאֶל הַכְּנַעֲנִי לָשֶׁבֶת בָּאָרֶץ הַזֹּאת: שופטים א כז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולא הוריש: (ב) תום' ד"ה (בעמוד הקודם) והתיר כו' מפרישין תרומות ומעשרות וכו':

מוסף רש"י

זחוחי הלב. שאין מטין את אזנם לשמוע יפה מפני רבם וסומכים על בינתם לדקדק שמועתם (סוטה מז:). קדושה ראשונה. שקידשה יהושע לשעתה, לא קידשה לעתיד לבא, אבל קדושה שניה נתקדשה לעולם כדתניא ביבמות (פב:) קדושה ראשונה ושניה יש להן, שלישית אין להן (חגיגה ג: עי"ש) הלכך זורעים בהן בשביעית שיסמכו עליהן עניים לשכור עצמן לחרוש ולקצור ועוד ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני (יבמות טז.). ירק הנאגד. שדרכו באגודות, משיאגד. הוי גורנו למעשר ואסור לאכול ממנו עראי עד שיעשר (ר"ה יב.). בהמתן של צדיקים. חמורו דר' פנחס בן יאיר לקמן, אין הקב"ה מביא תקלה על ידן. שתאכל הבהמה דבר האסור לה (לעיל ה:). שלא מן המוקף. מוקף סמוך, כמו (לקמן מו:) מקיפין בבועי, שסומכים זו לזו ורואין אם דומות זו לזו, וכמו מקפת וקורא לה שם דמסכת נדה בפרק בתרא, שלא מן המוקף מדבר שאינו סמוך לו באותו כלי דליהוי מיניה וביה (עירובין ל:) אסור לחבר לומר תבואה שיש לי במקום פלוני תהא תרומה על זו, שמא אותה שעה אינה בעין, ואם עשה עשוי (גיטין ל:).

עין משפט נר מצוה

לד א ב ג מיי' פ"א מהלכות תרומות הלכה ה [ופ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה טז]:
לה ד מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה ט:

שיטה מקובצת

א] ת"ח האומר דבר הלכה של חדוש: **ב]** משקצים את דבריו. נ"ב נ"א משקעין: **ג]** מה"ד ולא הוריש וגו' אלא הניחום למס עובד וישבו ביניהן: **ד]** ולא לעתיד לבא כשיגלו בימי נבוכדנאצר: **ה]** מאגודה אכליה דמשנאגד אסור למיכליה אכילת עראי: **ו]** לתרום שלא מן המוקף מן שאינו סמוך לו: **ז]** דבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות ואתא ר' אבא: **ח]** וא"ת דתנן בפ' במה מדליקין. נ"ב עי' תוס' מנחות דף נה ע"א ובכורות דף נט ע"א:

רבינו גרשום

אוסרים שאני עתיד להתיר. מזהיהין לשון גסות משרבו זהוהי הלב שלא חזרו תלמודן כל צורכן (הלב) ולא דקדקו בפני רבן כל צורכן רבו מחלוקות בישראל דאחד אוסר ואחד מתיר אחד מטהר ואחד מטמא: הכתי' לא הוריש מנשה את בית שאן ואת בנותיה כלומר לכדה ולא הוריש יושבי העיר אבל היו להם למס עובד: ולא קידשום עולי בבל וקא סברי קדושה ראשונה וכו' קדושה ראשונה שקידשה יהושע קידשה לשעתה כלומר במקדש ראשון ולא קידשה במקדש שני והניחום שלא קידשום בפעם שניה כשעלו מבבל שלא יהו לא בכלל מעשר ולא בכלל שביעית שיחרשו ויזרעו בשביעית שיסמכו עניים עליהם בשביעית ובית שאן נמי לא כבשוה עולי בבל דמשום הכי לא היתה חייבת לא במעשר ולא בשביעי' ולפיכך אכל ר' מאיר עלה של ירק בלא מעשר: ודילמא ממקום אחר עשר ליה. כלומר שהוא היה במדינה [אחרת] ונתן עשור לשם להתיר עלה זו שבמדינה זו: לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. כלומר [א] לא נחשדו אותו שום אדם שבעולם דהוא הוה תורם אלא משלפניו ומשום הכי אכל עלה. אלא תדע שמותר היה לאכול בלא מעשר. ודילמא נתן עיניו בצד זה ואכל וכו' כלומר מאגודה עצמו נתן מעשר שהוא אכל בצד זה ונתן מעשר מצד אחר. חזי מאן גברא אסהיד עליה שלא נתן מעשר על הכל. אני הולך לעשות כלומר אני הולך כמה שגזר עלי הב"ה דכתיב כל הנחלים וכו'. דלא לימא כך עושים לבני לוויה כשבא למברא הוא עבר ואותו שלוה זה לא עברו: ממשה רבינו ושיתין ריבוואן כלומר שחלק להן הב"ה היינו שהיו ישראל ששים רבוא שש מאות אלף רגלי אלו ששים רבוא.

[א] נראה דצ"ל לא נחשד שום חבר שבעולם לתרום שלא מן המוקף אלא ודאי דלא היה תורם אלא משלפניו והיכי אכל העלה אלא ודאי שמותר וכו'.